

ТЫКРЫК ЯНЫНДАГЫ ӨЙ

Фәнис Яруллин

Фәнис Яруллин

ТЫКРЫК ЯНЫНДАГЫ ӨЙ

[хикәя]

Хикәянең тексты авторның 2008 елда басылган (ТКН) III жилдлек Сайланма Әсәрләрнең III жилденнән алынды. Сканлау, укып тикшереп чыгу һәм дижитәл китап калыбына күчерү «baugış» берләшмәсе тарафыннан башкарылды.

6 Яңарыш, 2019 ел.

Казан.

Авылыбызга мин ел саен ук булмаса да, ике-өч елга бер кайтып торам. Һәр кайтуымда әллә никадәр яңалыklar каршы ала: йә торба белән су кертәләр, йә шәһәр клубларына биргесез клуб салып куялар. Быел мине шаккатырганы – тыкрык янындагы Әүхәди абый өе булды. Ай-яй шәп салган Әүхәди абый йортны! Ике катлы итеп җибәргән: асты таштан, өсте сап-сары нарат бүрәнәдән. Мәңгелек. Аста – гараж. Гаражында күзеңнең явын алырлык машина.

Мин Әүхәди абыйның йортын төрле яктан карап чыктым. Сокланып карап йөрүемне күреп, ул:

– Йә, ничек, ошыймы? – дип сорады.

– Шә-әп! – дидем мин, баш бармагымны күрсәтеп.

Во булган! Элек түбәсеннән без тау шуган йорт түгел инде бу.

Һәм минем күз алдыма тыкрык янындагы салам түбәле кечкенә өй килеп басты.

...Сугыш вакыты. Авыл өйләре, жылынырга теләгәндәй, бер-берләренә сыенышып утырганнар. Банат әбинең өе генә берәз читтәрәк, шуңа, ахры, күшеккән бәбкә төслерәк булып күренә. Буранлы кыш җитсә, ышык тыкрыкларны көрт сара

башлый, һәм Банат әбинең өе түбәсеннән үк карга чума. Балалар анда үзләренә тау ясыйлар. Өй кырындагы йомшак көрткә кереп чуммас өчен, башта чаңгы белән эз ясыйлар, ә чаңгылары карны берәз такырайта төшкәч, кемнең нәрсәсе бар – шуны күтәреп тау өстенә үрмәли башлый.

Өенең кыегына ук менеп шусалар да, Банат әби бала-чагаларны кумый. Аларның көне буге чыр-чу килеп уйнауларына хәтта шатлана төсле. Көннәр артык суытып, бала-чагалар тау шуарга чыга алмаса, Банат әби үзенә урын таба алмый йөри. Андый көннәрдә өзлексез диярлек миченә ягып тора. Авылдашлары Банат моржасыннан көне буге төтен чыгуын күрсәләр: «Банат нәрсәгәдер ямансулый», - диләр.

Мичендә шарт-шорт утын янса, Банат үзенең ялгызлыгын оныткандай була. Бер яктырып, бер караңгыланып янган мич каршында авыз эченнән нидер сөйләнеп утыра, сугыштагы улы Әхәди турында уйланырга ярата. Бу утыннарны Әхәдие кайтарып калдырган иде бит. Әллә шуңа, алар, учакта жанланып, улының хәлен сөйлиләр сыман. Сугышка киткән чакта әнисенең жылы яратуын белгән улы: «Әнкәй, утынны жәлләп якма, өеңне жылы тот, утының бетсә, яңа өйгә дип кайтарган бүрәнәләргә ягарсың», - дип киткән иде. Хәзер менә Банатның утыны бетеп килә. Ләкин өйгә дигән бүрәнәләргә кагылырга кулы бармый. Әхәдие соңгы хатында жиңелчә яраланып госпитальгә кердем, дигән. Терелсә, бәлки, кунакка жиһазлар. Әнә бит Сылу малае госпитальдән соң ай ярым өйдә торып китте. Әхәди кайтса, өен булатып жиһазлар. Нигә тиктомалдан бүрәнә ягарга?

Беркөнне Банат әбинең моржасыннан көне буге төтен чыкмады. Иң беренче моны күрсәтсә Сәгыйдә абайлап алды. «Ни булды икән?» - диде ул, пошынып, һәм йөгереп Банатларга керде. Керсә, мич каршысындагы артлы урындыкка сөялеп утырган килеш Банат әби үлгән иде.

Әбине икенче көнне шау-шусыз гына жирләп куйдылар.

Улына телеграмма суктырганнар иде, кайта алмады. Бары тик госпиталь врачларыннан гына Әүхәдинең катлаулы операция ясатып ятуын белделәр. Әнисенең күңелен төшөрмәс, өметен өзмәс өчен генә «Җиңел яраландым» дип язган икән.

Банат әбинең моржасыннан төтен чыкмый башлагач, бала-чагага кыен булып китте. Алар үзләренең юешләнеп каткан бияләйләрен моржадан чыккан төтенгә куеп жылытып алалар иде. Чалбары юкарак малайлар моржага сөялеп торырга да каршы түгелләр иде. Хәзер менә шул рәхәтлек бетте. Хәтта таудагы чыр-чу кимеде кебек. Банат әбинең төтене чыкмавы бала-чаганы гына түгел, олыларга да ничектер авыр тәэсир итте. Күршеләре, ишегалдына чыккан саен, Банат әби өе ягына карап көрсенеп куя торган булдылар. Беркөн Сәгыйдә түзмәде, үзләреннән бер кочак коры утын алып керде дә Банатның миченә ягып жибәрде. Утны сагынган мич дөрлөп янарга тотынды. Банатлар моржасыннан чыккан төтенне күргәч, авыл халкы башта аптырап калды. «Әллә Әүхәди кайтты микән?» - дип, хәл белергә керә башладылар. Ә Сәгыйдә, акланырга теләгәндәй, болай сөйләнде: «Ягып жибәрдем әле. Әүхәди больницадан терелеп чыкса, жылы өйгә кайтыр».

— Бик әйбәт, - диделәр авылдашлары.

Дөрөс, арада: «Утының кычыта икән, як», - диючеләре дә булмады түгел. Ләкин Сәгыйдә андыйларга җавап биреп тормады. Банатлар моржасыннан хәзер һәрвакыттагыча төтен чыга иде.

Баштарак Сәгыйдәгә сәерсенеп караган кешеләр дә кочаклап утын китерә башладылар. Банат мичендә бер дә ут сүнмәде. Шырпысы бетеп, учак тергезә алмаучылар Банатларга ут алырга килә торган булдылар.

Яралардан берәз савыгып авылына кайтканда, Әүхәдине яккан мич, ап-ак иттереп юылган өй каршылады. Әнкәсенең үлү кайгысыннан катып киткән күңеле авылдашларының жан

жылысын тоеп эреде. Ә инде тәмам тазарып, яңадан фронтка китәргә торганда, сугыш бетеп китте.

Әүхәди сугышка кадәр үк китереп ташлаган бүрәнәләрен каезлан, черемәсеннәр өчен астына агач-богач кыстырып әйбәтләп өйде. Аннары, үзен кабат армиягә алмаячакларын белгәч, өй салырга кереште.

Озак салды ул өйне. Башта дүрт почмаклы итеп, тыйнак кына итеп салды. Ләкин аңа бу кысан тоелдымы, сүтеп өр-яңадан алты почмаклы итеп житкерде. Тора-бара монысын да килештерми башлады. Һәм, озак уйлап тормастан, алты почмаклы өен сүтеп ыргитты. Соңрак аскы катын таштан, өске катын агачтан эшләде. Тик барыбер күңеле канәгатьләнмәде: «Нәрсә житми безнең йортка? Нигә ул һаман жансыз күрәнә?» - дип сорый иде ул кайвакыт авылдашларынан. Авылдашлары: «Бала житми. Өйнең жаны – бала», - дияргә теләсәләр дә, Әүхәдинең яралы күңеленә кабат жәрәхәт салудан куркып, сүзләрен әйтми калдыралар.

Әйе, Әүхәдиләрнең балалары юк. Фронтта алган яраның нәтижәсе иде бу.

Күңел китеклеген онытыр өчен Әүхәди бөтен барлыгы белән эшкә чумарга тырышты: көтү көтте, фермада эшләде – бер эштән дә йөз чөөрмәде.

Малчылыкта эшләгән чагында, бер елны аны Мәскәүгә авыл хужалыгы күргәзмәсенә жибәрделәр. Күргәзмәдән машина белән бүләкләнеп кайтты.

Кайда машина – шунда бала-чага. «Авилны бер урат әле», - дип сырып алырга гына торалар. Әүхәдигә шул гына кирәк тә, машинасы сыйдыра алган хәтле бала-чага төяп югары очтан түбән очка, түбән очтан югары очка элдертә.

Ишегалларына дөнья аңгыратып шаулаучы ыбыр-чыбыр кереп тулган чакларда, Әүхәди үз өенең нурланып, матурланып киткәнән тоя. Ә инде кыш житеп, тыкрыкларга жилләр тырышып кар ташый башласа, Әүхәди үз өенә терәп үк тау ясарга

тотына: көпшөк карны таптый, тыгызлый, су сибә, шомарта.

Кайчандыр Банат әбинең салам түбәле тәбәнәк өен беренче биеклек иткән малайлар хәзер үзләренең малайларын житәкләп тыкрык янындагы Әүхәди йорты янына киләләр. Әүхәди тавы биек булып, якты булып һәркемне үзенә тартып тора.

Мин, үз уйларыма бирелеп, Әүхәди абзыйның өенә карап торам. Әүхәди абзый миңа кул изи, балалар белән бергә тау шуарга чакыра. Аның тавышын балаларның шат авазлары күмеп китә. Әүхәди абзыйның бәхете минем жанга дә рәхәт жәйге жил сыман кагылып уза. Бала чагымда шуган тауның тагын да ныграк биегәүенә сөенеп, үз юлымнан китеп барам.